

Prof. dr hab. Zbigniew Czachór
Zakład Badań nad Integracją Europejską
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Poznań

W związku z regulacjami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późniejszymi zmianami), niniejszym przedkładam recenzję/ocenę rozprawy doktorskiej mgr Olivéra Balogha pt. „Polska i Węgry w systemie bezpieczeństwa europejskiego”, napisanej pod opieką promotorską prof. dr hab. Bogusława Jagusiaka i promotorki pomocniczej dr Natalii Moch.

PODSTAWA PRAWNA RECENZJI

Rozdział 2 ww. ustawy:

Stopień doktora

Art. 186. 1. Stopień doktora nadaje się osobie, która:

- 1) posiada tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny lub posiada dyplom, o którym mowa w art. 326 ust. 2 pkt 2 lub art. 327 ust. 2, dający prawo do ubiegania się o nadanie stopnia doktora w państwie, w którego systemie szkolnictwa wyższego działa uczelnia, która go wydała;
- 2) uzyskała efekty uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK, przy czym efekty uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego są potwierdzone certyfikatem lub dyplomem ukończenia studiów, poświadczającymi znajomość tego języka na poziomie biegłości językowej co najmniej B2;
- 3) posiada w dorobku co najmniej:

- a) 1 artykuł naukowy opublikowany w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowej, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub
- b) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, albo rozdział w takiej monografii, lub
- c) dzieło artystyczne o istotnym znaczeniu;
- 4) przedstawiła i obroniła rozprawę doktorską;
- 5) spełniła inne wymagania określone przez podmiot doktoryzujący.

Art. 187. 1. Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

2. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

3. Rozprawę doktorską może stanowić praca pisemna, w tym monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna, wdrożeniowa lub artystyczna, a także samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej.

4. Do rozprawy doktorskiej dołącza się streszczenie w języku angielskim, a do rozprawy doktorskiej przygotowanej w języku obcym również streszczenie w języku polskim. W przypadku gdy rozprawa doktorska nie jest pracą pisemną, dołącza się opis w językach polskim i angielskim.

WPROWADZENIE DO RECENZJI

Efektom edukacji akademickiej oraz aktywności naukowej ocenianego tu mgr Olivéra Balogha jest rozprawa doktorska pt. „Polska i Węgry w systemie bezpieczeństwa europejskiego”, napisana pod opieką promotorską prof. dr hab. Bogusława Jagusiaka i promotorki pomocniczej dr Natalii Moch. Potwierdziło to pogłębiające się zainteresowania Doktoranta problematyką bezpieczeństwa, szczególnie w zakresie zintegrowanego podejścia do rozwoju obszarów funkcjonalnych, w ramach oceny miejsca Polski i Węgier w systemie bezpieczeństwa europejskiego.

W polskiej literaturze naukowej obejmującej problematykę systemu bezpieczeństwa, a zwłaszcza obecności w nim Polski i Węgier widoczny był brak kompleksowych, specjalistycznych a co najważniejsze pogłębionych opracowań naukowych. Truizmem byłoby stwierdzenie, że podjęcie się takiego zadania badawczego wymagało niemałego doświadczenia, erudycji pisarskiej, a także rozległej i uporządkowanej wiedzy. Autor recenzowanej pracy bez wątpienia wypełnia wszystkie wskazane powyżej zdolności, cechy i warunki.

Z uwagi na powyższe podejmując się generalnej oceny rozprawy doktorskiej i samego Kandydata do stopnia naukowego należy podkreślić, że do najważniejszych jego obszarów zainteresowań badawczych i studyjnych (teoretycznych i empirycznych) należą:

- polityka zagraniczna państwa a bezpieczeństwo;
- bezpieczeństwo i obronność;
- bezpieczeństwo Europy;
- Polska i Węgry w systemie bezpieczeństwa Europy;

Z punktu widzenia przyjętego tytułu pracy doktorskiej Doktorant na poziomie *meta* dotknął naukowo takich obszarów badawczych jak:

- zintegrowane podejście w kształtowaniu rozwoju obszarów funkcjonalnych dotyczących bezpieczeństwa Europy w ujęciu dwustronnym;
- spójność polityki bezpieczeństwa Polski i Węgier;
- wykorzystywanie specyfiki endogenicznych potencjałów Polski i Węgier;
- proces kreowania nowych narzędzi oraz instrumentów, który przyczyniają się do zwiększenia skuteczności i efektywności polityki bezpieczeństwa obu państw.

Z odwołaniem do przygotowanej przez Doktoranta rozprawy doktorskiej oraz jego osiągnięć naukowych można jednoznacznie stwierdzić, że jest On wystarczająco dobrze przygotowany do poddania się ocenie recenzenckiej.

ROZWINIĘCIE RECENZJI

Szczegółowa ocena rozprawy doktorskiej mgr Olivéra Balogha pt. „Polska i Węgry w systemie bezpieczeństwa europejskiego”, napisanej pod opieką promotorską prof. dr hab. Bogusława Jagusiaka i promotorki pomocniczej dr Natalii Moch.

Należy zgodzić się z opinią Doktoranta, iż celem każdego państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa narodu jak i państwa w stosunkach międzynarodowych. Cel ten wynika z konieczności zaspokojenia egzystencjalnych interesów i potrzeb dotyczących przetrwania narodu, systemu państwowego, jak i atrybutów jego tożsamości. Ale czy to wszystko? Czy tylko na tym opiera się współpraca międzynarodowa? A co dzieje się, gdy dochodzi do sprzeczności między tymi interesami (tak jak obecnie Polski i Węgier) i potrzebami w zakresie przetrwania narodu, systemu państwowego, jak i atrybutów tożsamości?

To prawda, Polska i Węgry uwzględniają sytuację międzynarodową i miejsce tych państw w systemie bezpieczeństwa europejskiego. Za tym poszła właściwie sfalsyfikowana generalna hipoteza badawcza oparta na założeniu naukowym, iż Polska i Węgry odgrywają zróżnicowaną rolę w systemie bezpieczeństwa europejskiego ze względu na: różnicę potencjału państw, percepcję zagrożeń i wyzwań Polski i Węgier, politykę zagraniczną wobec Federacji Rosyjskiej i USA, odgrywaną rolę w misjach pod auspicjami ONZ, NATO i UE i współpracę w budowie systemu bezpieczeństwa europejskiego.

1. Metodologia

Mgr Olivér Balogh podejmując niełatwy dla niego trud uzasadnienia metodologicznego swej rozprawy powołał się na:

- konceptualizację opartą o wnikliwe założenia (hipotezy badawcze);
- interpretację analityczną zebranego materiału badawczego – poprzez wyróżnienie kilku pól analitycznych/badawczych;
- przygotowanie procesu badawczego obejmującego osiągnięcie celów szczegółowych (pytania badawcze);
- proces poznawczy jak i doświadczenie epistemologiczne.

Doktorant wprowadził do pracy oryginalne uzasadnienia metodologiczne. Jeżeli chodzi o zbyt wielką ilość wykluczających się metod badawczych, w swej rozprawie odwołał się także do analizy systemowej, która dla autora recenzji ma niezwykle znaczenie. Z pewnością temat ten powróci w trakcie obrony pracy doktorskiej.

Doktorant właściwie sformułował swe zadania badawcze. Prawidłowo i zasadnie sformułował także pytania badawcze zawarte w pracy, udzielając na nie dostatecznych odpowiedzi.

Głównym problemem badawczym w recenzowanej rozprawie dr jest bez wątpienia próba wyjaśnienia relacji i zależności, a tym samym interakcji

funkcjonalnych i dysfunkcjonalnych między podmiotami bezpieczeństwa europejskiego jakimi są Polska i Węgry.

Z punktu widzenia oceny zawartości merytorycznej pracy doktorskiej postawione hipotezy badawcza prowadzą do wniosku, że Autor konsekwentnie i logicznie przeprowadza dowody mające na celu wykazanie, że:

- polityka zagraniczna zawsze odzwierciedla interes narodowy, jakim jest bezpieczeństwo;
- bezpieczeństwa Polski i Węgier poszerzyło się: od bezpieczeństwa militarnego i politycznego o czynniki takie, jak bezpieczeństwo gospodarcze, społeczne i kulturowe;
- interesy bezpieczeństwa Polski i Węgier nie zawsze są zbieżne – co wyraźnie wykazuje obecny stosunek tych państw do agresji Rosji na Ukrainę;
- państwa te prowadzą różne polityki wobec USA, Federacji Rosyjskiej i RFN, co generuje negatywne zjawiska dla bezpieczeństwa europejskiego;
- istnieje wspólna platforma kooperacji Polska z Węgrami w kwestiach bezpieczeństwa w rejonie Europy Środkowo-Wschodniej (co do tej kwestii recenzent ma zasadnicze wątpliwości).

2. Inspiracje i źródła prowadzonych badań

Na uwagę zasługują tu następujące inspiracje badawcze w zakresie rozważań naukowych Doktoranta:

- zróżnicowany wpływ polityki wewnętrznej na system bezpieczeństwa europejskiego;
- teoretyczne rozważania na temat polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obronności;
- strategiczne i doktrynalne podstawy polityki bezpieczeństwa;
- bezpieczeństwo europejskie w warunkach przemian globalizacyjnych;

- ciągłość i zmiany systemu bezpieczeństwa europejskiego.

Aktywność doktorska mgr Olivéra Balogha została przeprowadzona z wykorzystaniem dostatecznie bogatej bibliografii, zawierającej głównie akty prawne/dokumenty oraz w mniejszym stopniu monografie i artykuły naukowe. Źródła te dla całości pracy, założenia badawczego i zastosowanych nadmiernej wielości analiz okazały się trudne do spójnego ujęcia, a szczególnie dla szczegółowego krytycznego spojrzenia na politykę bezpieczeństwa Polski i Węgier oraz jej instrumenty/mechanizmy, a także uwarunkowania i czynniki instytucjonalizacji i implementacji.

3. Zawartość merytoryczna doktoratu

Mgr Olivér Balogh dostatecznie definiuje i rozwija naukowo kwestię umiejscowienia Polski i Węgier w systemie bezpieczeństwa europejskiego. Z uwagi na powyższe Recenzent uznaje zaproponowane hipotezy badawcze za godne naukowej uwagi. Doktorant właściwie połączył pluralistyczne ujęcie prowadzonych badań z ekspozycją zmiany w obszarze obecności Polski i Węgier w Europie. Do tego doszło też elastyczne poruszanie się pomiędzy perspektywą teoretyczną a empiryczną, a tym samym zestawianie nauki z praktyką bezpieczeństwa międzynarodowego.

Na podkreślenie zasługuje też konsekwencja badawcza Doktoranta w procesie dociekań i weryfikacji postawionych założeń. Narracja prowadzonego wywodu jest skupiona i precyzyjna, głównie ze względu na dociekliwość prezentowanych i analizowanych ujęć i instytucji.

Podsumowując należy uznać, że mgr Olivér Balogh w swej pracy doktorskiej zasadnie uznaje, że przyjęte przez niego przesłanki i dowody, potwierdzone empirycznie (w decyzjach/polityce państwa polskiego i węgierskiego) udowadniają, że regionalny wymiar bezpieczeństwa w kontekście zaspakajania własnych interesów jest jednym z ważniejszych wyzwań dla przyszłości obu krajów. Są też doskonałą egzemplifikacją tego, że:

- obecne polityki Polski i Węgier względem Ukrainy różnią się zasadniczo, co wystawia na próbę ich dotychczasowe deklaracje o zbieżności/jedności interesów w zakresie bezpieczeństwa Europy;
- w Polsce i na Węgrzech mamy dziś do czynienia z siecią uwarunkowań procesu zapewniania bezpieczeństwa na trzech ściśle ze sobą powiązanych i przeplatających się sieciowo poziomach – instytucji, państw członkowskich i podmiotów ponadnarodowych/transnarodowych;
- diagnoza czynników warunkujących funkcjonalne przemiany celów bezpieczeństwa Polski i Węgier (bez udziału instrumentów propagandowych) jest kluczem do realności i racjonalności;
- wspólna platforma kooperacji Polski z Węgrami w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego ma charakter czysto teoretyczny, w praktyce oba kraje razem nie osiągną pozycji lidera w kwestiach bezpieczeństwa w rejonie Europy Środkowo-Wschodniej.

4. Ocena generalna

Problematyka badawcza mgr Olivéra Balogha obejmuje szerokie spectrum problemów, zagadnień i kwestii szczegółowych, związanych z nauką o bezpieczeństwie. Znaczna część (choć nie cała) Jego rozprawy jest potwierdzeniem dostatecznego poziomu wiedzy i wskazuje na konsekwentny, prawidłowy rozwój naukowy oraz umiejętność stałego doskonalenia warsztatu naukowego. Lektura tej pracy wiedzie do wniosku, iż Doktorant posiadał dostateczną umiejętność dostrzegania, doboru i precyzowania problemów oraz zagadnień badawczych i udanego określania granic pól badawczych. Rozprawa ma zaplanowaną konstrukcję wywodów, sprzyjającą prawidłowemu formułowaniu ustaleń, ocen i wniosków końcowych. Widoczną jej zaletą jest czytelny tok rozumowania, analityczne i krytyczne podejście do badanych problemów oraz trafność ocen i obiektywizm w procesie wnioskowania, co sprawiło, że większość z nich cechują znaczące wartości poznawcze. W sumie

dostarczają one obszernego zasobu wiedzy wzbogacającego dotychczasowe ustalenia na gruncie stosunków międzynarodowych. Zawierają nie tylko zebraną i w znacznym stopniu utrwaloną już wiedzę, ale także twórcze komentarze i opinie.

II. Uwagi krytyczne

Mimo pozytywnej oceny generalnej w pracy nie brakuje elementów, które nazwać można krytycznymi. Dlatego też Recenzent uznaje, że tak skonstruowana metodologicznie i merytorycznie praca doktorska niesie za sobą określone naukowe korzyści, ale też problemy i wątpliwości, na które należy zwrócić szczególną uwagę:

1. Uzasadnienie paradygmatyczne zastosowane w pracy nie jest precyzyjnie zaprezentowane, wyjaśnione i w pełni zastosowane w jej treści. Aż się prosi o odwołanie tu do realizmu i neorealizmu.
2. Przekazana do oceny praca prowadzi do wniosku, iż Autor generalnie nie zawsze stosuje się w niej do reguł badań naukowych. Dotyczy to przede wszystkim analizy systemowej, która w praktyce pisania pracy nie znalazła (mimo zapowiedzi) dosłownego zastosowania.
3. Nie zawsze Jego wywód naukowy jest klarowny i strukturalnie precyzyjny. Nie zawsze wyjaśniane i rozwijane są podstawowe pojęcia i kategorie naukowe. Często mamy do czynienia z „nowomową” i nadmiarem wywodu bez znaczenia merytorycznego.
4. W pracy zdarza się, że brakuje właściwych badawczo wniosków i podsumowań.
5. Za mało tu analizy przestrzeni krytycznej w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego i negatywnego na nią wpływu Polski i Węgier („konfrontacja ideologiczna” z Zachodem).
6. Wywód zdarza się, że ma charakter „podręcznikowy” i „słownikowy” – wiele tu „oczywistych oczywistości”.

7. W pracy zdarzają się błędy stylistyczne i niekonsekwencje narracyjne.

W tym miejscu warto też podkreślić, iż recenzowana rozprawa nie odpowiada na wszystkie interesujące pytania, np. takie jak:

1. Przy pomocy jakich instrumentów/narzędzi, form i metod należy dziś badać różnice w podejściu do bezpieczeństwa Polski i Węgier między sobą oraz między Polską i Węgrami a NATO i UE?
2. Jak należy dziś prowadzić politykę efektywnego osiągnięcia partykularnych celów w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego?
3. Jaka jest w istocie różnica między zagwarantowaniem bezpieczeństwa narodowego a międzynarodowego? Oba kraje mają z tym zasadniczy problem?
4. Czy polsko-węgierska wspólnota interesów w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego okazała się dziś zbiorem „pobożnych życzeń”?
5. Co to jest dziś to dobro wspólne i wspólny interes (europejski, globalny) w kontekście osiągnięcia pokoju międzynarodowego przez państwa, które kierują się głównie interesem i partykularyzmem narodowym?

Konkluzje:

Zgodnie z wymogami ustawowymi recenzowana rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną mgr Olivéra Balogha - kandydata do stopnia naukowego w ramach reprezentowanej dyscypliny naukowej oraz potwierdza jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej stało się oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a także oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze społecznej i politycznej (w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego).

Realizując dobrze przemyślaną koncepcję pracy Autor dostatecznie zrealizował założenia badawcze. Trafnie zdefiniował cel badań, a następnie

konsekwentnie odpowiadając na pytania badawcze przeprowadził weryfikację założonych hipotez badawczych. Wykorzystał do tego specjalistyczną wiedzę. W wyniku tego przygotował poznawczo i nowatorskie ujęcie badawcze.

Dostatecznie oceniając rozprawę naukową mgr Olivéra Balogha należy stwierdzić, iż jest on przygotowany do dalszej pracy naukowej. Przekonanie to stanowi podstawę do stwierdzenia, iż niniejsza rozprawa doktorska stanowi podstawę mego wniosku o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Poznań 10.05.2022 r.

